ليکوال: شريف بهان جيوپوليتيکي څېړنه

دريمه زربېزه:

د امريکا متحده ايالتونه، ناتو او نړيوال نظم

«هيڅ شی په ناڅاپی ډول نه پيښيږي، که پيښ هم شی، هغه به په هم دې ډول پلان شوي وي. روزولت»

د سوسياليستی نظام په ړنګيدو سره، يا په بله وينا په نړيوال نظم کې رامنځته شوو بدلونونو او پرمختياوو د پانګوالي نظام د ځينو هيوادونو له پاره په نړيواله کچه ډيرې مهمې لاسته راوړنې رامنځته کړي دي.

د تيرې پيړۍ په وروستې لسيزې کې د غه رامنځته شوي بدلونونه او پرمختياوي مونږ ته دا را په ګوته کوي، چې ځواک د دولتونو د بنسټيزو ملی ګټو سمبالونکی ګڼل کيږي. دغه واقعيت ته په پاملرنې سره ده، چې سياسی واحدونه په هاند و هڅه کې دي، په يو ډول نه يو ډول خپل ځواک ته پراختيا ورکړي او له هغه څخه په ګټې اخيستنې سره نه يوازې په ملي، بلکې تر ټولو دمخه په نړيواله کچه خپلې اوسنې ګټې وساتلی او د نويو ګټو د تر لاسه کولو له پاره هڅې وکړی شي.

پوځي ځواک، ملی روحيه، غوريدلی اقتصاد، د وګړو شمېر، ملی ځانګړتياوې، ځواکمنه رهبري، جيوپولتيکي پريوت (موقعيت) او د طبيعي زيرمو لرل او يا پر هغو باندې ولکه د ځواک له عواملو څخه ګڼل کيږي. څنګه چې ليدل کيږي، د سرې جګړې په پای ته رسيدو سره، په نړيوالو اړيکو کې پوځي اړخ خپل ځای اقتصادي هغه ته پرينبود او په دې توګه جيوستراتيژيکو معادلو خپل ځای جيوايکونوميکو هغو ته ورکړ. له همدې امله اوس د نړيوالو سترو ځواکونو، په تيره د يوازينی زبر ځواک، يانی د امريکا د متحدو ايالتونو، يوه تر ټولو ستره موخه (هدف) پر طبيعي او په تيره بيا پر هايدروکاربني زيرمو باندې برلاسی دئ، چې د دوی د اقتصادي خوځښت (محرک اقتصادی) بنسټيز لامَل ګڼل کيږي. د يادونې وړ ده، چې هر ډول طبيعي زيرمې او کانې توکي هم دومره د ارزښت وړ نه دي. د سترو صنعتي هيوادونو ځانګيزو څيړونکو ځينی کانې توکي د خپلو اړتياوو له پاره اړين بللي دي. څکه دا ډول کانې توکي:

الف: يا د پوځي کړو وړو او همدارنګه د وسلو د جوړولو له پاره اړين بلل کيږي،

ب: يا په سترو صنعتي او يا هم د هغو په دوستو هيوادونو کې نه موندل کيږي او که وموندل هم شي د هغو اندازه لږه او هومره د پام وړ نه ده،

ج: نور وړ کيمياوي توکي، چې د هغو پر ځای ورڅخه ګټه واخيستل شي، لا نه دي ترلاسه شوي (وګورئ، Schoultz, Larz, 1987, S. 143-157).

دغه توکي د نورو تر څنګ سره زر، کلمبيوم، نکل، قلعی، پلوتونيوم، تانتالوم، تيتانيوم... او داسی نور دي. د دغو کانې توکو تر څنګ يورانيوم، ګاز، نفت او د نفتي توکو توليدات هم د سترو صنعتي هيوادونو د اقتصاد او ټولنې له پاره له تر ټولو ژونديز مواد بلل کيږي.

د طبيعي زيرمو زياتوالی او يا د هغو لږوالی، په بله وينا د طبيعي زيرمو نا انډوله ويش يو له هغو مهمو لامَلونو څخه ګڼل کيږي، چې سترو ځواکونو په تير او اوس وخت کې د ملی امنيت ستراتيژي د هغو پر بنسټ طرحه کوله او يا يې هم طرحه کوی. څکه د جيوپوليتيک پر بنسټ لکه د تيرې پيړۍ په څير په يوويشتمه پيړۍ کې هم برلاسه ځواک، هغه هيواد او يا د هيوادونو هغه ټلواله (ائتلاف) ده، چې پر طبيعي او په تيره بيا د انرژۍ پر زيرمو باندې په بشپړه توګه واکمنه وي. خو لکه څنګه چې د دريمې زربېزې په پيل کې وينو، د وارسا د پوځي تړون په له منځه تلو سره، د هغه سياله ټلواله، يانی د ناتو پوځي تړون، د دې موخې د تر لاسه کولو له پاره هڅه او هاند کوی، څو خپله ستراتيژي د غړو هيوادونو د اوسنيو سياسي او امنيتي اړينو شرطونو له په پام کې نيولو سره نوې کړي. په دې برخه کې لومړنې ګامونه ان د ۱۹۹۱ کال د نومبر په اومه او اتمه نيټه د ايتاليا په پلازمېنې- روم کې اخيستل شوي وو. د تيرې پيړۍ د وروستی لسيزې په پيل کې ويل شوی و، چې د وارسا د پخواني پوځي تړون غړي هيوادونه نور د دوی له پاره کوم ګواښ نه ګڼل

کیږي، بلکې بنسټیز ګواښونه طبیعي زیرمو ته لاره، د کیمیاوي او بیولوژیکي وسلو د جوړولو د توکو پراختیا او همدارنګه نړیواله ترهګري ده. د ناتو غړو هیوادونو د پورتنیو ګواښونو هوارول او یا د هغو له منځه وړل د لومړی ځل له پاره د خپلو پوځیانو دنده وبلله. هغو ته په خپله د ناتو د دکترینو Doktrin په بنسټیزو ټکو کې هم په روښانه توګه نغوته (اشاره) شوې، چې د نورو تر څنګ د هغه مهم ټکي په لاندې ډول دي:

۱- د شمالی اتلانتیک او اروپا له سیمو څخه تولې نړۍ ته د ناتو د عملیاتو پراختیا؛

۲- د ملګرو ملتونو له باور لیک (اجازې) پرته د عملیاتو تر سره کول او د ناتو د ترون د رول پراختیا؛

۳ - له اړتیا سره سم او له مخکینې اعلام څخه پرته د اټومي وسلو کارول" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S.1).

د پورتنیو ټکو له په پام کې نیولو سره، د امریکا د متحدو ایالتونو حکومت د دې غوښتونکی دئ، چې د ناتو د ترون پرغلیز عملیات دې د نړۍ هرې برخې ته پراخ کړی شي. د دغه هیواد د بهرنیو چارو د پخواني وزیرې، مادلین البرایت په اند، د ناتو ترون به " له نږدې ختیځه نیولی بیا تر مرکزی افریقا پورې د سولې یو ځواک وګرځي" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S.1). نوموړې په دې توګه د خپل هیواد د پام وړ سیمې (د ګټو سیمې) په څرګند ډول په ګوته کړې. البرایت زیاته کړې: " لاسوهنه له دې سره تړاو لری، چې یوه سیمه له ستراتیژیک پلوه څومره د ارزښت وړ ده" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S.1). آیا څینې سیمې د دې ارزښت لری، چې سرې د اوسنیو شرطونو له په پام کې نیولو سره هغو ته نظر واچوي او که نه؟ خو کومې سیمې چې د جیوستراتیژیک له پلوه د متحدو ایالتونو له پاره د پام وړ دي، هغه د نورو تر څنګ د اروپا- اسیا Eurasien ، منځنی ختیځ، بالقان او د مرکزی اسیا سیمې دي. د اروپا- اسیا د سیمې په باب د متحدو ایالتونو د پخواني ولسمشر، جیمی کارتر د ملی امنیت سلاکار، زبیګنیو بریژینسکی وایي: "هر هغه څوک چې د اروپا- اسیا [سیمې] تر خپلې ولکې لاندې ولري، نو بنایي د نړۍ د تر ټولو پرمختللو او له اقتصادي پلوه اغیزمنو سیمو له دریوو څخه پر دوو باندې واک وچلوي. یوازې نقشې ته نظر اچول دا روښانه کوي، چې پر اروپا- اسیا باندې کنترول څه نا څه په اتوماتیک ډول پر افریقا باندې کنترول هم دئ" (Brzezinki, Zbigniew, 2003, S. 54). ... ځکه نو "اروپا- اسیا د سطرنج هغه تخته ده، چې پر نړۍ باندې د راتلونکې برلاسی (تفوق) له پاره لوبه پرې تر سره کیږي" (Brzezinki, Zbigniew, 2003, S. 57). په دغې سیمې کې د نړۍ څه نا څه پینځه اویا په سلو کې وګړي ژوند کوي. همدارنګه په هغې کې د نړیوال تولنیز نا سوچه (ناخالص) تولید شپیته په سلو کې تولیدیږي (وګورئ: لاندینۍ لښتې [جدولونه]). تر ټولو مهمه دا چې په دې سیمې کې د انرژۍ د پیژندل شوو زېرمو څه نا څه دري پر څلورمه برخه پرته ده.

نړۍ: سیمه (ساحه) په میلیون کیلو متر مربع

سیمې	اروپا- اسیا	افریقا او منځنی ختیځ	سویلي امریکا	شمالي امریکا
مساحت	۴۹,۸۹۴,۳۳۷	۳۲,۸۲۷,۷۰۵	۲۸,۱۷۲,۲۲۳	۲۳,۴۹۲,۹۰۰

نړۍ: د وګړو شمیر په میلیون

سیمې	اروپا- اسیا	افریقا او منځنی ختیځ	سویلي امریکا	شمالي امریکا
وګړي	۴,۰۵۳,۴۵۵,۳۷۴	۷۷۹,۲۲۰,۷۲۸	۳۳۴,۹۱۲,۲۲۲	۳۸۲,۲۹۲,۰۳۲

نړۍ: نړیوال ټولنیز نا سوچه (ناخالصه) تولید په میلیارد ډالرو

سیمې	اروپا- اسیا	افریقا او منځنی ختیځ	سویلي امریکا	شمالي امریکا
تولید	۳۴,۰۰۰	۱,۵۰۰	۱,۷۵۰	۸,۱۰۰

اخځ: Brzezinki, Zbigniew, Die einzige Weltmacht, 2003, S. 56

د اروپا- اسيا په سيمه کې د ساری په توګه د روسيې فدراسيون او د چين ولسی جمهوريت په څېر داسي مهم هيوادونه پراته دي، چې نه يوازې له ستراتيژيک پلوه مهم دي، بلکې د دې ډول سياست فعال لوبغاړي هم دي. " په همدې سيمې کې پريکړه کيږي، چې آيا د روسيې فدراسيون به د نړيوال ځواک په توګه خپل دريځ بيرته ترلاسه او چين به وکولی شي، چې دغه دريځ ته ځان ورسوي او که نه. ځکه دغه دواړه هيوادونه په سيمه کې فعال جيوپوليتيک پلي کوي او په احتمالی توګه د امريکا د متحدو ايالتونو له برابرو سيمه ييزو سيالانو څخه ګڼل کيږي. ځکه نو متحدو ايالتونو دغه دواړه هيوادونه تر خپلې ځانګړې پاملرنې لاندې نيولي دي "(Mayer / Schmid, 1999, S. 23). خو متحده ايالتونه تر اوسه لا د دغې سيمې په څنډو کې شتوالی لری، چيرته چې د جيوپولتيکي فعاليت ارزښتناکه ټکي او همدارنګه تر ټولو مهم جيوستراتيژيک لوبغاړي لکه روسيه، چين او ايران پراته دي.

د دغو هيوادونو تر څنګ د اروپا- اسيا په سيمه کې دوه مهمه ډيره مهمه سيمه ققفاز او منځنۍ اسيا او د هغو په ډله کې په ځانګړې توګه د آذربايجان هيواد دئ. دلته د کسپين د سمندرګي په شا و خوا کې تر هرڅه دمخه د نفتو او ګازو زيرمې ستر رول لوبوي. منځنۍ اسيا او په تيره د ققفاز سيمې ته د متحدو ايالتونو "د نوي پيړۍ له پاره د ملی امنيت په ستراتيژۍ "کې ځانګړې ځای ورکړل شوی او په هغې کې د دې سيمې په اړه راغلي: "د کسپين سمندرګی به، چې د اټکل له مخې ۱۲۰ ميلیارده بيرله نفتي زيرمې په کې پرتې دي، په راتلونکو لسيزو کې د انرژۍ له پاره د زياتيدونکو اړتياوو په له منځه وړلو کې لا زيات او ارزښتناکه رول ولوبوي "(Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 3).

خو ځانګيز پوهان د بيلګې په توګه آدامز Adams وايي، چې د نړيوالو خبري رسنيو، په تيره بيا د متحدو ايالتونو د وروستيو وختونو په رپوټونو کې د سيمې د نفتي زيرمو په باب ډيرې اوازې خپرې شوې دي. په دغو رپوټونو کې د سيمې د نفتي زيرمو ونډه تر ۲۰۰ ميلیاردو بيرلو پورې اټکل شوې ده. خو جيولوژيکی واقعيت بيا هغه يو څه بل ډول ښيی،په دې مانا چې د سيمې نفتي زيرمې مهمې دي، خو هغه بايد د نړۍ د نفتو له نورو توليدونکو سيمو سره په پرتله کې وارزول شي. آدامز زياتوی، چې "د کسپين د سمندرګي د نفتو ثبوت شوې زيرمې، لکه د شمالی سمندرګي په څېر په اوس وخت کې ۵، ۱۷ ميلیارده بيرله دي. خو جيولوژيکی شمېرنې بيا دا هم راپه ګوته کوي، چې د همدې سمندرګي په سويلي سيمه کې د شمالی سمندرګي په اندازه د نورو نفتو اټکل هم کيږي "(Körber-Stiftung, 1998, S. 43).

د کسپين سمندرګي د سيمې له ۳۰ – ۵۰ ميلیارده بيرله نفت د نړيوال مقياس له مخې د ارزښت وړ دي، خو هغه هيڅ کله د منځنې ختيځ د نفتو له زيرمو سره د پرتله کيدو وړ نه دي. د سيمې د هايدرو کاربني زيرمو په اړه بايد وويل شی، چې هغه په تيره د سيمې او نړيوالو ځواکونو د سياسی ليوالتيا تر اغيز لاندې راغلي دي. د بيلګې په توګه سرې کولی شی، د امريکا او بريتانيا له اخځونو څخه دوه لاندينۍ لښتې (جدولونه) سره پرتله کړی، چې هر هيواد د خپلو اوږدمهاله ستراتيژيکو موخو پر بنسټ د سيمې د زيرمو په اړه بيلا بيلې شمېرنې وړاندې کړې دي. د ساری په توګه د متحدو ايالتونو د انرژۍ وزارت د کسپين د سمندرګي د نفتو د زيرمو اندازه له ۱۵ – ۲۹ ميلیاردو بيرله او د ګازو زيرمې له ۲۳۵ – ۳۳۷ بيليون مکعب فټو پورې ښودلې دي (وګوري، لومړۍ او دوهمه لښتې).

لومړۍ لښتې:

د بريټش پتروليم له خوا د کسپين د سمندرګي د زيرمو ارزونه

هيواد	نفت (په ملياردو بيرلو)	ګاز (تريليون / مکعب فټه)
آذربايجان	۷	۳۰
قزاقستان	۸	۲۵
ترکمنستان	۰	۱۰۱

اخځ: British Petroleum, Statistics Review of World Energy, London, June, 1998, pp. 4

دوهمه لښتی:
د امریکا د متحدو ایالتونو د انرژۍ د وزارت له خوا د کسپین د سمندرګي د زیرمو ارزونه

هیواد	نفت(په ملیاردو بیرلو)		ګاز (بیلیون / مکعب فټه)	
	ثابت شوي	اټکل شوي	ثابت شوي	اټکل شوي
آذربایجان	۲ ، ۳-۵ ،۱۲	۲۷	۳۱-۴۰	۱۱
قزاقستان	۱۰-۲ ،۱۷	۸۵	۹۵-۱۰۳	۵۳-۸۳
ترکمنستان	۷ ،۱	۳۲	۳۴	۹۸-۱۵۵

اخځ:- Energy Information Administration Caspian Sea Region, Washington, D. C., US-Government, Dec. 1998, p. 1

داسی بریښي، چې د سیمې زیرمو په رښتیا هم سیاسی ښه غوره کړې ده او د هغو د ترلاسه کولو له پاره په ښکاره او پټه توګه مبارزه روانه ده. په همدې اړه د متحدو ایالتونو "د نوې پیړۍ له پاره د ملی امنیت په ستراتیژۍ" کې لولو: " د امریکا د متحدو ایالتونو له پاره د نفتو د پالیسۍ مانا د روسیې او ایران د هغو سیاسی ګټو د ترلاسه کولو مخنیوی دئ، چې کولی شي د خپلو هیوادونو له لارې د نفتو د صادراتو د لارو په رامنځته کولو سره، هغه ترلاسه کړي" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 3). خو سره له دې هم سیمه ییز ځواکونه، په تیره بیا چین او روسیه له دغو زیرمو څخه د ګټې اخیستنې په تمه دي.
لکه څنګه چې مخکې یادونه وشوه، د دغو پیژندل شویو زیرمو ونډه دومره ده، چې کیدای شی، په تیره د روسیې اقتصاد ته په پر له پسی توګه پیاوړتیا وروبښي (وګوري Brzezinki, Zbigniew, 2003, S. 83-84).
له پورتنیو ګرښو څخه داپه ډاګه کیږي، چې د امریکا د متحدو ایالتونوستره موخه پر سیمې باندې کنترول او په هغې کې د برلاسی (هژموني) ترلاسه کول دي. خو امریکا په سیمه کې د روسیې د فدراسیون دا ډول اقتصادي پیاوړتیا او سیاسی اغیز د خپلو موخو له پاره یو ستر ګواښ بولی. ځکه نو دغه هیواد په دې هڅه کې دئ، چې په سیمه کې د روسیې اغیز کم او د خپلې برلاسۍ له پاره شرطونه چمتو کړي. ځکه د شوروی اتحاد په له منځه تلو سره د متحدو ایالتونو اعلام شوی سیاست د روسیې په شا و خوا راچاپیریدل او د اروپا- اسیا د بنسټیز ځواک په توګه د هغې د سیمې کمول دي. د زبیګنیو بریژینسکی په اند دا کار باید له دریو خواوو تر سره شی، چې هغه شونی هم دئ:
- له لویدیځ پلوه د ناتو او اروپایي ټولنې د پراختیا له لارې؛
- د ختیځ له لوری د جاپان، [سویلي] کوریا او تایوان د ټلوالې په رامنځته کولو سره؛
- له سویلی پلوه پر افغانستان، ایران، عراق او د روسیې په ګیډه کې ... د کسپین له سمندرګی او له قفقاز څخه نیولی تر اوکراین او ازبکستان پورې د یرغلونو له لارې. دغه سیمه د متحدو ایالتونو له پاره، یوه غوره مرې ګڼل کیږي او غوارې دلته د نړۍ د انرژۍ زیرمې ډاډمنې کړی (وګوریٔ: Ehlers, Kai, 2004, S. 1).
ځکه نو په دې وروستیو کلونو او وختونو کې په دغو سیمو لکه کوزوو، افغانستان او عراق کې د مخامخ یرغلونو او په آذربایجان، ګرجستان او اوکراین کې په نا مخامخ توګه د سوله ییزو انقلابونو له لارې د لاسوهنو لړۍ روانه ده. په همدې اړه په ۱۹۹۷ کال کې د متحدو ایالتونو د هیواد د بهرنیو چارو د وزارت پخوانی مرستیال، شتروب تلبوت Strobe Talbott ویلی و: "زموږ لومړني دنده باید دسیمې د کړکیچونو هوارول وي، ځکه [هغه] د انرژۍ د زیرمو د راایستلو له پاره تر ټولو مهم شرط ګڼل کیږي" (Mayer / Schmid,1999, S. 22). دا ډول شرطونه به هغو څو ملتیزه کانسرنونو او شرکتونو ته د پانګې اچونې له پاره لاره هواره کړي، چې غواړي هلته د زیرمو د راایستلو له پاره پانګه واچوي. ځکه نو ان د بریتانیا پخوانې لومړۍ وزیره، مارګاریت تاچر Margart Thatcher په خپله د همدې موخې له پاره د بریتش پترولیم د شرکت له دوو چکونو سره، چې د دیرش میلیونو ډالرو په ارزښت و، د اذربایجان پلازمېنې- باکو ته لاړه. سربیره پر دې په ۱۹۹۴ کال کې د نفتو څو ملتیزه کانسرنونو د یوې رسمی نمانځنې په ترڅ کې

ژمنه وکړه، چې تر ۲۰۱۰ کال پورې به په سیمه کې له اوو میلیاردو ډالرو څخه زیاته پانګه واچوی. دغه پانګه اچونه په ملګرو ملتونو کې د امریکا د متحدو ایالتونو د هغه وخت استازي، مادلین البرایت د یوویشتمې پیړۍ د ترون په نامه یاده او څرګنده یې کړه، چې امریکا د قفقاز د سیمې د ثبات تضمینونکی ده (وګورئ: Christian Neef: 2000, S. 116). په دې توګه د روسیې فدراسیون " په منځني اسیا کې خپل جیوپولیټکي امتیازات له لاسه ورکړل" (Christian Neef, 2000, S. 117) او دا د متحدو ایالتونو تر ټولو ستره موخه هم وه، چې په سیمه کې د روسیې د فدراسیون د ګټو او همدارنګه د پراختیا غوښتنې خنډ او که شوني وي،هلته خپلې ګټې تضمین کړي. د اړتیا په حال کې باید د دغو اقتصادي ګټو له پوتنیساله او پانګې څخه لویدیځ پوځیان ساتنه وکړي. ځکه د امریکا د متحدو ایالتونو حکومت نه یوازې د سیمې د انرژۍ او مه توکي، بلکې د هغو د لیږدونې لارې هم د خپلې او د لویدیځې نړۍ د نورو هیوادونو د اقتصادي ودې له پاره اړین بولي. له همدې امله متحدو ایالتونو د تیرې پیړۍ په وروستي لسیزې او د روانې پیړۍ په پیل کې د بیلا بیلو پلمو پر بنسټ په هغو سیمو کې، چې یا طبیعي زیرمې، په تیره بیا نفت او ګاز او یا هم د هغو د لیږدونې له پاره ستراتیژیک ارزښت لري، له خپلې ټلوالې- ناتو سره په ګډه او یا هم په یوازې توګه یو لړ پوځي عملیات ترسره کړل، چې بنې بیلګې یې د نورو تر څنګ:

الف: د دغه هیواد د ګازو او د نفتي زیرمو د کنټرول له پاره دعراق لومړي او دوهمه جګړه ده. سربیره پر دې د نورو تر څنګ د دې جګړې لاملونه:

۱- په نړۍ کې د برلاسۍ د لاسته راوړلو له پاره د متحدو ایالتو هڅه او هاند ؛

۲- په منځني ختیځ او شا و خوا سیمو کې د برلاسۍ غوښتنې ادعا ؛

۳- د سیاسي سیالانو او د هغو د وسلو د پوتنسیال او په احتمالي توګه د کیمیاوي او بیولوژیکي وسلو له منځه وړل او په کړکیچنو سیمو کې د خپلو وسلو له پاره د بازار تر لاسه کول (وګورئ: Scheffran, Jürgen, 2003, S. 5). خو د مسرت Massarrat په اند د عراق د جګړې لاملونه د نورو تر څنګ:

۱- د نفتو پر راکړې ورکړې، ونډې او بیې باندې د اغیز ترلاسه کول؛

۲- د سعودي عربستان په وړاندې د یوه بدیل رامنځته کول او د منځني ختیځ د نفتو د تولیدونکو هیوادونو تر منځه د سیالۍ پیاوړی کول؛

۳- په خپل پوځي ساتندویه ځواک پورې د اروپایي ټولنې، جاپان او نورو هغو هیوادونو، چې د نفتو زیات لګښت لري، د تړلتیا (وابستګی) ساتل او د هغې لا پیاوړی کول؛

۴- او په پای کې له یورو سره په نړیواله کچه د سیالې له پاره د پیسو د بنسټیز واحد (کلیدی پولي واحد) په توګه د ډالرو له لا زیاتې کمزورتیا څخه مخنیوي (وګورئ: Massarrat, Mohssen, S. 1).

ب: د یوګوسلاویا جګړه د هغې د ستراتیژیک پریوت له امله وه. ځکه دغه هیواد او په تیره بیا د هغه سویلي ولایت کوزوو له اسیا او افریقا څخه اروپا ته د نفتو او ګازو نل لیکو (پایپلاین) د غځولو د دهلیز په توګه ګڼل کیږي. په پام کې ده، چې یوه نل لیکه د کسپین له سمندرګي څخه د تور سمندرګي د بورګاس Burgas د بندر له لارې بلغاریا او مقدونې ته او له دغه ځای څخه د کوزوو پولې ته خیرمه د البانیا فلورې Vlore ته د ۱۳، ۱ میلیاردو ډالرو په لګښت وغځول شي (وګورئ Steinberg, Thomas Immanuel, 2001, S. 7). همدارنګه په پلان کې ده، چې له الجزایر او لیبیا څخه هم د نفتو او ګازو نل لیکې دې سیمې ته ورسیږي. د دغو نل لیکو څارنه د متحدو ایالتونو د پوځ دنده ده. له همدې امله دغه هیواد د ویتنام له جګړې وروسته له خپلو پولو څخه بهر تر ټولو ستره پوځي اډه په کوزوو کې جوړه کړې ده
(وګورئ Steinberg, Thomas Immanuel, 2001, S. 7).

ج: د دریمې زریزې لومړۍ جګړه د افغانستان جګړه ده او هغه هم د دغه هیواد د ستراتژیک پریوت له امله. ځکه افغانستان "... کلید حکمفرمائی بر آسیای میانه بوده و در میان روسها، امریکائیان و سعودیها متداوماً اشتیاقاتی را بیدار نموده است. به این کشور در واشنګتن به مثابهٔ منطقه مطلوب انتقال نفت و ګاز از آسیای

میانه] به طرف جنوب، هند و پاکستان [نگریسته میشود " (Brisard, Jean-Charles / Dasquié, Guillaume, 2002, S.20).

د همدي موخي له پاره متحدو ایالتونو خپل ګڼ شمېر پوځیان په دې ډول سیمو کې ځای په ځای کړي دي. متحدو ایالتونو په المان کې ۲۰،۰۵۳ پوځي پرسونل، په جاپان کې ۴۱،۲۷۵ پوځیان، په سویلی کوریا کې ۳۵،۲۲۳ سرتیري او افسران، په ترکیې کې ۱،۲۷۹ پوځیان، په منځني ختیځ لکه مصر، سعودی عربستان، کویت او بحرین کې په ټولیزه توګه ۹،۹۵۲ ، په افغانستان کې ۱۲،۰۰۰ او په ازبکستان کې ۱،۵۰۰ پوځیان لري (وګورئ: لاندنۍ لنبتۍ او همدارنګه Todd Emmanuel, 2004, S. 110-111).

په ۱۹۹۸ کال کې له متحدو ایالتونو څخه بهر د هغو ځای پر ځای شوي پوځونه

ګڼه	هیواد	شمېر
۱	المان	۲۰۰۵۳
۲	جاپان	۴۱۲۵۷
۳	سویلی کوریا	۳۵۲۲۳
۴	بریتانیا	۱۱۳۷۹
۵	بوسنیا هرځیګووینا	۸۱۷۰
۶	مصر	۵۸۴۲
۷	پانامه	۵۴۰۰
۸	هنګری	۴۲۲۰
۹	اسپانیه	۳۵۷۵
۱۰	ترکیه	۲۸۲۴
۱۱	ایسلند	۱۹۲۰
۱۲	سعودی عربستان	۱۷۲۲
۱۳	کویت	۱۲۴۰
۱۴	کوبا (ګوانتانامو)	۱۵۲۷
۱۵	کرویشیا	۸۲۲
۱۶	بحرین	۷۴۸
۱۷	مقدونیه	۵۱۸
۱۸	یونان	۴۹۸
۱۹	استرالیا	۳۳۳

اخځ: Emmanuel Todd: Weltmacht USA, 2004, S. 111-112

د متحدو ایالتونو د پلان جوړوني د لاربنود د رپورټونو له مخې دغه هیواد له ډېرو کلونو راهیسې هڅه او هاند کوی، له دې څخه مخنیوي وکړی، چې " یو دښمن ځواک د نړی پر داسی یوې سیمې باندې خپله ولکه ټینګه نه کړی، چې د هغې د طبیعي زیرمو پر بنسټ یو نړیوال ځواک رامنځته کړی" (Mayer / Schmid,1999, S. 22). په ۱۹۹۳ کال کې د متحدو ایالتونو د هغه وخت د ولسمشر، بیل کلینتن، د ملی امنیت سلاکار هم په همدې باب ویلی و: " زموږ ګټې او ایدیالونه موږ دې ته اړ کوي، چې نه یوازې یو څه ترلاس لاندې ونیسو، بلګې باید هغه د عمل په ډګر پلي هم کړو. موږ باید ولسواکي او د آزاد بازار اقتصاد په نړی کې پر مخ بوځو، ځکه هغه زموږ د ګټو، امنیت او د ارزښتونو ساتندوي او همدارنګه امریکایي او نړیوال دي" (Mayer / Schmid,1999, S. 25). دا چې د متحدو ایالتونو له

دي ډول ايډيالونو او ګټو څخه په څه ډول دفاع کيداى شي، د مادلين البرايت، سلاکار فريدمن Friedmann په ۱۹۹۹ کال کې په لاندې ډول روښانه کړې ده: " د دې له پاره چې ګلوباليزم Globalismus (له اقتصادي پلوه د نړيوال کيدني بهير او پراختيا) په منظمه توګه پرمخ لاړ شي، بايد متحده ايالتونه د يوه زبرځواک په توګه چلند وکړى او له دې څخه بايد و نه ويريږي، څکه همداسې هم ده. د بازار نا څرګند (نامرئى) لاس به هيڅکله بې له يوه نا څرګنده ځواکه عمل تر سره نه کړى او همدغه نا څرګند ځواک دئ، چې نړۍ د امريکا د کمپوټري تکنالوژۍ د سيمې (-Silicon Valley Technologien) له پاره ډاډمنه ده، دغه نا څرګند ځواک د امريکا د متحدو ايالتونو د هوايي، زمکني او سمندري ځواک، په مانا دئ" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 2). له دې سره جوخت دې ته هم په روښانه توګه نغوته شوې، چې متحده ايالتونه به چا ته اجازه ور نه کړى، ان د ملګرو ملتونو د پريکړو له مخې د دغه هيواد ملي ګټې له ګواښ سره مخامخ کړي. په دې اړه د دغه هيواد پخوانى ولسمشر، بيل کلينټن په ۱۹۹۴ کال کې د ملګرو ملتونو عمومي اسامبلې ته په خپله وينا کې ويلي و: " که چيرې زموږ د ملي امنيت ګټې له ګواښ سره مخامخ وي، نو که وکولى شو، له نورو سره به په ګډه عمل وکړو، خو که اړ شو، ان په يوازې توګه به هم دا کار تر سره کړو، موږ به له ديموکراسى څخه هم کار واخلو، خو که اړ شو، له زور زياتي څخه هم " (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 2). د کلينټن له دغې وينا څخه دا پايله ترلاسه کيږي، چې نوموړي متحدو ايالتونو او همدارنګه ناټو ته د کړو وړو آزاد لاس ورکړ. دا خبره هغه وخت لا نوره هم په ښه توګه روښانه شوه، کله چې د ناټو پخواني عمومي منشى، خاوير سولانا Javier Solana په ډير ډاډ سره وويل: " موږ د ملګرو ملتونو د امنيت شورا ته اړتيا نه لرو " (/ Mayer Schmid,1999, S. 38). سربيره پر نوموړي، د متحدو ايالتونو لوړ پوړي سياستوال هم په همدې اند وو. د ۱۹۹۹ کال د فبروري په څلورمه نيټه د دغه هيواد د بهرنيو چارو د وزارت پخوانى مرستيال، شترب تلبوت Strobe Talbott ويلي و: " له دې سره جوخت موږ بايد دې ته پام وکړو، چې ناټو د کومې بلې نړيوالې اداري ترلاس لاندې رانشى. [...] دغه ټلواله بايد دا حق او آزادى ولري، تل هغه وخت عمل وکړي، کله چې د ټلوالې غړي هيوادونه د هغه په اړه د نظر يووالي ولري او هغه اړين وبولي " (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 3)، دا چې د ناټو دغه کړه وړه به د کومو ستراتيژيکو موخو د تر لاسه کولو او همدارنګه تر کومو شرطونو لاندې تر سره کيږي، هغو ته په لاندې ډول نغوته شوې ده: " ناټو به دا وړتيا ترلاسه کړى، چې په نړيواله کچه له اروپايي او امريکايي ګټو څخه هر اړخيزه دفاع وکړي " (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 3). خو دلته دا بنسټيزه پوښتنه رامنځته کيږي، چې ايا د ناټو تړون د دې وړتيا لرى، چې د اتلانتيک د دارو خواوو له ګټو څخه په رښتينې توګه دفاع وکړى؟ په داسې حال کې چې د هغه هر يو غړي له هماغه پيل څخه د خپلو ستراتيژيکو ګټو او موخو د ترلاسه کولو له پاره خپله لار غوره کړې وه او اوس هم همداسې ده. د سارى په توګه د امريکا د متحدو ايالتونو پوځي عمليات په ويتنام، کوريا، پانامه او نورو ځايونو کې، د سويز د کانال له امله د فرانسي او بريتانيا هوايي بريد پر مصر باندې، د فرانسې لاسوهنې په افريقا کې او ان له متحدو ايالتونو سره په همدې وخت کې د طبيعي زيرمو په سر د دغه هيواد سيالي. په همدې اړه هانز کرونبرګر ليکى، چې د کانګو په جمهوريت کې " ... د امريکايانو په ملاتړ دا برى ترلاسه شو، څو له مرک سره لاس او ګريوان، بډې اخيستونکى، سترى ستومانه او زوړواکه موبوتو له واکه راوپرځول او پر امريکايانو مين کابيلا د هغه ځاى ناستى شي. خو اونۍ وروسته د کانګو په ګاونډي هيواد، کانګو برازاويل کې تر نورو نښو نښانو لاندې پرمختياوي رامنځته شوې، امريکايان وشړل شول او فرانسويانو تر خپل اغيز لاندې سيمو ته پراختيا ورکړه. [په دغو دواړو هيوادونو کې] نظامونه هماغه پاتې شول، خو يوازې [په لومړي پيښه کې] پر اومه موادو باندې برلاسى له اروپا څخه امريکا ته ولېږدول شو او په دوهمه پيښه کې د هغه بر عکس " (Hans, Kronberger,1998, S. 25-26).

کيداى شي، چې د ناټو د پوځي تړون مهم غړي هيوادونو داسې وښيي، چې د دوي تر منځه د ځينو ارزښتونو، د بيلګې په توګه ولسواکي او ګډ کلتور، د بشر د حقوقو د ساتنې او داسې نورو ...، پربنسټ د نظر يووالي شته ، خو که د ملي ګټو او وياړ پوښتنه رامنځته شي، بيا د ناټو د غړو هيوادونو د نظر په دغه يووالي کې په ښکاره توګه توپيرونه تر

سترگو کيږي. د ملي ګټو په باب پالمرستون Palmerston ويلی و، چې " هيوادونه دايمي ټلوالې او دښمنان نه لري، بلکې يوازې د دوی ګټې دايمي دي". همدارنګه د ګټو تر څنګ د برلاسي او ويارِ غريزه هم د انسانانو له پيدا ايښت سره سم له هغوي سره مل او ان په اوسني زمانه کې هم د انسانانو تر منځ د هغې شتوالې په ښکاره توګه تر سترګو کيږي. په همدې اړه بريتانوی سياست پوه، ګېلبرت مورای Gilbert Murray ويلی: " مور د نورو [ملتونو] تر منځه غوره ملت يو، ... د نورو ټولو له خوا رابلل شوي يو، چې په دوي باندې حکومت وکړو " (Kennedy Paul, 1994, S. 324). خو دا يوازې بريتانوی ملت نه و، چې دا ډول خيالونه يې په سر کې لرل، بلکې د دې موخې د لاسته راوړلو له پاره، نور ملتونه هم په دې هڅه او هاند کې وو، چې د دغه يا هغه سياست د پلی کولو له لارې په يو ډول نه يو ډول تر خپلو سيالانو زياته شتمني او زيات ويار ترلاسه کړي. لکه څنګه چې په همدې اړه د المان د هغه وخت لومړی وزير، بويلوف Buelow ، ويلی و، " مسله دا نه ده، چې مور غواړو مستعمرې ولرو او که نه؟ بلکې مور بايد مستعمرې ولرو، که د هغو غوښتونکې يو او که نه "(Kennedy Paul, 1994, S. 324).
همدارنګه په ۱۹۵۹کال، د اوسنی زبرځواک ياني د امريکا د متحدو ايالتونو يو سياست پوه جيمز واربورګ James Warburg هم د برلاسي غوښتني ورته ناري د دغه هيواد د کانګرس په يوې کميټې کې پورته او ويلی يې و، چې " مور به يو نړيوال حکومت جوړ کړو، که هغه د نيواک له لارې وی او که د خوښاوی (توافق) او جوړ جاړی (سازش) له لارې. که تاسو له هغه سره مېنه لرې او که پرته ستاسو له خوښې څخه وي " (Allen, Gary, 1995, S. 240). د انسانانو د شتمنې او په تيره بيا د ويارِ د ترلاسه کولو دغه ډول غريزه، دوي سيالې ته رابولي، چې پايله يې د انسانانو تر منځه د ځواک د ترلاسه کولو له پاره د يو ډول پر له پسې مبارزې پيل دئ، څو نور په مستقيمه او يا غير مستقيمه توګه تر خپل نيواک او ولکې لاندې راولي. نو ځکه د ناتو د نوو دکترينو له طرحې وروسته هم د ناتو د مهمو غړو هيوادونو د نظرونو تر منځه، د پورتنيو موخو د ترلاسه کولو په سر توپيرونه تر سترګو کيږي، چې تر ټولو ښه بيلګه يې د دوي د عملياتو د تر سره کولو سيمې دي. لکه څنګه چې په مخکنيو ګرښو کې يادونه وشوه، متحده ايالتونه د نړۍ په هر ګوټ کې، چې دوي خپلې ستراتيژيکې ګټې ويني، د عملياتو غوښتونکې دي، په داسی حال کې چې المان هم د عملياتو پراختيا غوښتونکی دئ، خو يوازې په اروپا کې د مسؤوليت د ترلاسه کولو په هڅه کې دئ (وګوری: Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S.1). خو فرانسه بيا د ناتو د اروپايي اړخ د غښتلي کيدو غوښتونکی ده. له همدې امله ان د بريتانيا حکومت، چې د متحدو ايالتونو له ترټولو نږدی پلويانو څخه ګڼل کيږي، د فرانسې دولت ته په تکتيکی ډول وړانديز وکړ، چې په اروپا کې زيات مسؤوليت په غاړه واخلی. که څه هم د فرانسې دولت دغه وړانديز د خندا وړ بولی، خو د بريتانيا د حکومت په اند " د فرانسې او بريتانيا دا ډول اړيکې دوي ته دا شونتيا ور په برخه کوی، چې د اروپا په بهرنی سياست کې مخکښ رول په غاړه واخلی او په دې توګه المان ګوښه کړی " (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 4). همدارنګه د سان مالو Saint Malo د تړون له مخې، چې د ناتو د غړو هيوادونو د نوو دندو بنسټ جوړوي، بريتانيا دا شونتياوي ترلاسه کړي دي، چې د اروپا د ملی امنيت او دفاعی چارو په برخه کې ازاد چلند وکړی. ځکه د دوي په اند د دغه تړون پريکړې تر هر څه دمخه د ناتو دريځ پياوړي کوی. خو فرانسويان بيا د دغو دندو په ترسره کولو کې د خپل هيواد دريځ ته د شک په سترګه ګوری. په اروپا او نړۍ کې د لا زيات مسؤوليت په اړه د دواړو هيوادونو بدل شوی دريځ «د مسؤوليت په اړه لفاظي» کې هم، چې د کوزوو د جګړې په ترخ کې يې کوله، په ښه توګه څرګنديږي. د تونی بلير په اند: " زما احساس دا دئ، چې بريتانيا په اروپا کې په خپل ټاټوبی کې ده، ځکه دغه هيواد په اروپا کې يو مخکښ ځواک دئ" (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 4). خو د هغه فرانسوی سيال بيا په خپل وار او د فرانسې د ويارِ په پام کې نيولو سره، خپل دريځ په دغو الفاظو روښانه کړ: " دا به يوه تيروتنه وي، که ادعا وشی، چې فرانسويانو له دې سره خوښاوی ښودلی، چې د امريکايانو سياست تعقيب کړی. که د فرانسې هوکړه نه وای، يو هوايي بريد به هم نه وی تر سره شوی " (Jürgen Wagner / Andreas Seifert, S. 4).

له پورتنيو ارزونو څخه دا پايله تر لاسه کيږي، چې د ناتو د مهمو غړو هيوادونو د نظرونو تر مځنه اوس هم په روښانه توگه توپيرونه ليدل کيږي. ځکه نو دې پوښتنې ته ځواب، چې ناتو به په څه ډول او کوم لوری پراختيا وموموی او دغه پراختياوي به په نړيوال نظم باندې څه ډول اغيز ولري، گران کار دئ. خو سړی کولی شی، ادعا وکړی، چې د دغو پراختياوو په بهير کې د متحدو ايالتونو او اروپايي ټولنې ترمنځه اړيکې ټاکونکې دي. د دغو دواړو ځواکونو ترمنځه ترټولو دمخه جدی اقتصادي کړکيچونه، چې د نورو ترڅنگ ترټولو زيات د ډالر- يورو په بڼه ځانگړې کيږي، بنسټيز رول لوبوی (وگورئ: Engdahl, F. William, American Century 2003. S. 5). د همدې ليکوال په اند:

" په نړۍ کې د متحدو ايالتونو برلاسی (تفوق) په بنسټيزه توگه پر دوو ستنو ولاړ دئ:
- د هغه د ځواکمن پوځ برلاسی، په تيره بيا په سمندرونو کې،
- ډالر د نړيوالې پيسې د زيرمې (ريزرف) په توگه او د هغه د رول له لارې د نړۍ پر اقتصادي بهير باندې کنترول "

(Engdahl, F. William, American Century 2003, S. 2).

د متحدو ايالتونو د دولت په اند ، که څه هم اروپايي ټولنه يوه ځواکمنه اقتصادي سياله ده، خو په دې کې شک ليدل کيږي، چې هغه به په راتلونکی نږدې وخت کې داسی يو اقتصادی پوتنسيال رامنځته کړی شی، چې د متحدو ايالتونو د برلاسی په وړاندې خنډ وگرځی. خو د متحدو ايالتو د دغه اند برعکس، پول کندی Paul Kennedy ، چې په خپله يو امريکايي سياست پوه او ليکوال دئ، په خپل کتاب «د سترو ځواکونو رامنځته کيدل او له منځه تلل» کې ليکی: متحده ايالتونه د "واکمنې (حاکميت) پراختيا گواښوي، چې دا يو له حده زيات سياسی او پوځي فشار دئ او هغه په معمولی توگه تل د اقتصادي ځواک د کمزورتيا په توگه رامنځته کيږي" (Emmanuel, Todd, 2004, S. 21). سربيره پر نوموړي ليکوال، فرانسوی ژورنالست، ټولنپيژندونکي او ليکوال، ايمانويل تود Emmanuel, Todd هم په دې اند دئ او وايي، چې سړی بايد د تيرې پيړۍ د وروستيو پنځو لسيزو امريکا ته د يوه مهربانه حاکم او د سياسی او اقتصادي آزاديو د ساتونکی په سترگه وگوری او دغه هيواد د " خپلو پوځي، ايدیالوژيکو او اقتصادي زيرمو له برکته، د يو نړيوال ځواک ځانگړتياوي لرلي. د نړۍ پر هغې برخې باندې د ليبرال اقتصاد د ارونو (اصولو) ولکه، چې د متحدو ايالتونو تر سياسی او پوځي کنترول لاندې وه، بالاخره ټولې نړۍ ته بدلون ورکړ او دا هغه بهير دئ، چې موږ هغه د نړيوال کيدو په نامه يادوو او د وخت په تيريدو سره يې واکمن هيواد هم له ژورو بدلونونو سره مخامخ کړ، د هغه اقتصادي ځواک يې کمزوري او ټولنې ته بدلون ورکړ. ... او د اړيکو له پلوه متحدو ايالتونو په هغې سيمې پورې تړلتيا (وابستگی) وموندە، چې پر هغې باندې واکمن وو "(Emmanuel, Todd, 2004, S. 29-30). که سړی د متحدو ايالتونو اقتصاد تر ژورې څيړنې لاندې ونيسي، دا ورته روښانه کيږي، چې دغه هيواد د نولسمې پيړۍ په بهير او د شلمې پيړۍ تر اوومې لسيزې پورې د يو په خپلو متو ولاړ (خود کفأ) اقتصاد خاوند او د هغه اقتصادي ودې د اروپا او نورې نړۍ د پانگې له بهير او همدارنگه د لوړو او مسلکي زده کړو د خاوندانو له ورتگ څخه سر چينه اخيسته. لکه چې ايمانويل تود په همدې اړوند ليکی: " په ۱۹۴۵ کال کې د متحدو ايالتونو ناسوچه ملی توليد د ټولې نړۍ د نيمايې ناسوچه ملی توليد په اندازه و او د دغه هيواد برلاسی هم په روښانه توگه تر سترگو کيده" (Emmanuel, Todd, 2004, S. 29). خو د تيرې پيړۍ د شپږمې او اوومې لسيزې په ترڅ کې د هغه اقتصاد ، له جدی ستونزو سره مخامخ شو ، چې بنسټيز لامَلونه يې د نورو تر څنگ د ويتنام جگړه، سړه جگړه او د کمونيستي سيستم د گواښ په وړاندې د وسلو پراختيا او د هغو سيالي وه، چې دغه لگښت د متحدو ايالتونو بودجه له ستر کسر سره مخامخ کړه. د متحدو ايالتونو د بودجې کسر په ۱۹۲۷ کال کې نهه ميلیارده ډالره و ، چې دغه کسر په ۱۹۲۸ کال کې پنځه ويشتو ميلياردو ډالرو ته لوړ شو (وگورئ: Engdahl, F. William, Mit der Ölwaffe 2003, S. 179-180). د متحدو ايالتونو دولت د خپلې بودجې د کسر د له منځه وړلو له پاره په بې ساری توگه ډالر چاپ او نړيوال بازار ته د چلند له پاره وړاندې کړل. په دې توگه ډالرو هم ورځ په ورځ خپل ارزښت له لاسه ورکړ. له دغې

ارزوني دا پايله ترلاسه کيږي، چي دغه هيواد له ډيرې مودې راپديخوا له سختو اقتصادي ستونزو سره لاس او گريوان و او اوس هم دئ. په هانوور کي د پيستل د انسيستيوت Pestel-Institut يوې څيړني دا روښانه کړې، چي متحده ايالتونه په ۱۹۹۹ کال کي له بهرنيو هيوادونو څخه ۱،۴ بيليونه ډالره (خالصه) پوروړي وو او د اټکل له مخې دغه پور په ۲۰۰۳ کال کي له ۳،۷ بيليونه ډالرو څخه هم زيات و (وگورئ: Engdahl, F. William, 2003, S. 10). د دغه هيواد د بهرني سوداگرۍ بيلانس هم د لومړي ځل له پاره د تېرې پيړۍ په اومه لسيزه کي منفي بڼه غوره او دغه کسر کال په کال مخ په زياتيدو شو. هماغه و، چي د متحدو ايالتونو " د بهرني سوداگرۍ د بيلانس کسر د ۱۹۹۰ او ۲۰۰۰ کلونو تر منځ له سلو ميليارډو څخه ۴۵۰ ميليارډو ډالرو ته ورسيد " (Emmanuel, Todd, 2004, S. 30)، چي له دې ډلي څخه "۸۰ ميليارده يې د نفتو د واردولو له امله و " (Emmanuel, Todd, 2004, S. 177). د سوداگرۍ دغه منفي کسر له څنگه چي يادونه وشوه، د انرژۍ د سکتور په برخه کي په بڼه توگه تر سترگو کيږي. دغه هيواد په ۲۰۰۱ کال کي ۳۵۳ ميليونه ټنه نفت توليد کړي، خو د نفتو لگښت يې په همدې کال کي ۸۹۵ مليونه ټنه و (وگورئ: Die Zeit, Nr.: 8, 13. Februar, 2003, S. 8). نو ځکه متحده ايالتونه دې ته اړ وو او دي، چي د خپلو نفتو د لگښت پاتي برخه د نړۍ له نورو هيوادونو څخه راوارده کړي (وگورئ: لاندنۍ لښتې).

په ۲۰۰۱ کال کي د متحدو ايالتونو د نفتو واردات (شميرني په ميليونو بيرلو)

هيواد	د وارداتو اندازه	هيواد	د وارداتو اندازه
الجزاير	۳	کانگو (برازاويل)	۱۲
کانگو (کينشاسا)	۵	مصر	۲،۵
عراق	۲۸۵	ماليزيا	۵
ايران	--	نايجريا	۳۰۹
قطر	--	اکوادور	۴۳
کويت	۸۸	کانادا	۴۸۵
عمان	۲	مکسيکو	۴۹۸
سعودي عربستان	۵۸۵	د انتيل ټاپوگان	۲
متحده امارات	۵	پيرو	۲،۵
انگولا	۱۲۲	ترينيداد او توباگو	۱۹
بورنيو	۲	ونزويلا	۵۲۰
چين	۵	اندونيزيا	۱۵
د نړۍ پاتي هيوادونه			۴۵۳

اخځ: Emmanuel Todd: Weltmacht USA, 2004, S. 177

له پورتني ارزوني څخه دا پايله ترلاسه کيږي، چي متحده ايالتونه نه شي کولی، د خپلو وگړو د ژوند اوسني کچه پر خپلو کورنيو محصولاتو سمبال کړي. همدغه اقتصادي کمزورتيا ده، چي د دغه هيواد له پاره د داسې يو نظام دفاع، چي بنسټ يې ليبراله ديموکراسي وي، نور ارزښت نه لري، بلکي "د بيلا بيلو کاليو او پانگي سمبالول اوس د متحدو ايالتونو له پاره لومړۍ درجه مسأله ده. د متحدو ايالتونو د ستراتيژيکي موخي بنسټ د ټولي نړۍ پر [طبيعي] زيرمو باندې سياسي کنترول دئ " (Emmanuel Todd, 2004, S. 37). د دې موخې د تر لاسه کولو له پاره، دغه هيواد په هر ډول هڅې او هاند لاس پورې کړې، خو په دې ترڅ کي "اوس په خپله نوموړی هيواد په زياتيدونکي توگه د

نړیوالې بې نظمۍ د عامل په توګه رامنځته کېږي او هر چیرته چې وکولی شی، له بې ثباتې او کړکیچ څخه ملاتړ کوی (Emmanuel Todd, 2004, S. 13).

پای

اخځونه:

- Allen, Gary: Die Insider: Baumeister der „ Neuen Welt-Ordnung, Oldendorf, 1995
- Brisard, Jean-Charles /Dasquié, Guillaume: Die verbotene Wahrheit: die Verstrickungen der USA mit Osama bin Laden, Zürich, München, 2002
- British Petroleum, Statistics Review of World Energy, London, June, 1998
- Brzezinski, Zbigniew: Die einzige Weltmacht: Amerikas Strategie der Vorherrschaft, Frankfurt am Main, 2003
- Ehlers, Kai: Domino im Kaukasus- über „Filetstücke“ auf dem „eurasischen Schachbrett“ und eine Betrachtung zu Russlands Wachstumskräften, 2004
- Energy Information Administration: Caspian Sea Region, Washington, D. C., US-Government, Dec. 1998
- Engdahl, F. William: Ein neues „American Century“? Der Irak und die heimlichen Euro-Dollar-Kriege, 2003, http://www.zeit-fragen.ch/ARCHIV/ZF_106a/T05.HTM
- Engdahl, F. William: Mit der Ölwaffe zur Weltmacht, Der Weg zur neuen Weltordnung, Wiesbaden, 2003
- Kennedy, Paul: Aufstieg und Fall der Grossen Mächte, Frankfurt am Main, 1994
- Körber-Stiftung (Hrsg.): Energie und Geostrategie im kaspischen Raum – Akteure, Interessen, Konfliktpotentiale, Hamburg, 1998
- Kronberger, Hans: Blut für Öl: Der Kampf um die Ressourcen, Wien,1998
- Massarrat, Mohssen: Öl und Geostrategie: Der Irak-Krieg war mehr ein Währungskrieg, http://www.staytuned.at/sig/0032/32889.html
- Mayer, Leo/Schmid, Fred: Welt-Sheriff NATO: Weltwirtschaftsordnung und neue NATO-Doktrin, München, 1999,
- Neef, Christian: Griff nach dem Öl; in Spiegel Nr.: 2, 2000
- Scheffran, Jürgen: Terror und Energie-Sicherheit – Ein neuer Krieg um Öl, Bonn, 2003
- Schoultz, Larz, Nationale Sicherheitspolitik der USA gegen Lateinamerika, Princeton, 1987
-Steinberg, Thomas Immanuel: Kriege um Transportkorridore, 2001, http://steinberg.populus.ch/rub/2
- Todd, Emmanuel: Weltmacht USA: Ein Nachruf, 2004, München, Zürich
- Uchatius, Wolfgang: Der wichtigste Preis der Welt, in: Die Zeit, Nr.: 8, 13. Februar, 2003
- Wagner, Jürgen/Seifert, Andreas: Die neue Nato-Strategie, Informationsstelle Militarisierung, Tübingen